Ջ. ՏԱՐԻ ԹԻՒ 1,736 Կ. ՊՕԼԻՍ. 1902, ՅՈՒՆԻՍ 12—25 19 ՊԷՊԻՒԼ Է՛Վ. 1320 — 12 ՀՈՒՆԻՍԱՆ 1318 ՉՈՐԵՔՇԱԲԹԻ

ԲՈՒԶԱՆԴԻՈՆ

ՀԱՅԱԳԻՐ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ

ԱՋԳԱՅԻՆ ԵՒ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆ ԵՒ ԳԻՏԱԿԱՆ

ՏԷՐ ԵՒ ՏՆՕՐԷՆ ԲԻՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ

PUZANTION
Journal Arménien Quotidien, Politique, Financier et Littéraire
Directeur - Propriétaire
PUZANT KÉTCHIAN
Bab-Ali Djaddéssi, № 23-25
CONSTANTINOPLE

«ՊՈՒԶԱՆԹՕՆ»
ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՕՐԱԹԵՐԹ ԱՄԵՆՕՐԵԱՅ ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ, ՖԻՆԱՆՍԱԿԱՆ ԵՒ ԳՐԱԿԱՆ
ՊՈՒԶԱՆԴ ՔԷՉԵԱՆ
ՊԱԲ-ԱԼԻ ՋԱԴԴԵՍՍԻ ՓՈՂՈՑ ԹԻՒ ՀԻՆ ԵՒ ՆՈՐ ՏՈՒՆ ԹԻՒ ՀԻՆ ՀԱՄԱՐ

ԱՄՍԱԿԱՆ ԲԱԺԱՆԻՒՆ
Բոլոր Լրագրով 12 դրս.
ՏԱՐԻՆԱԿ » » 7 Մեճ.
ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ ՏԱՐԻՆԱԿ 26 Ֆր.
Վ.ԲԱՐՈՒ ԵՒ ՀԻՄ. 13 Ֆր.
ԱՆԴԱ. ԼԻՒՆ 119 դրս. — 20 Ֆ. 50 Ս.
94 1/2 դրս. — ԿԻՍԱՄԵԱ 55 դրս.

ՏԱՐԵԿԱՆ ԲԱԺԱՆԻՒՆ 6 Մեճ.
Վ.ԲԱՐՈՒՆԱՅ 3 »
ԵՒ ԱՐՏԱՍԱՀՄԱՆ 1 1/2 »
ՉԵՒԱԿ ԴՆԱՐԻՆԵՐՈՒՆ 20 Դահեկան
Նայե պայմանի դ. Գալու եւ Գահեկան
համար : Թղթատարութեան մէջ գրավ :

ԸՆԿԵՐԱՅԻՆ ՆԻՒԹԵՐ

ՌՈՒՍԱՀԱՅ ԵԿԵՂԵՑԱԿԱՆՈՒԹԵԱՆ ԲԱՐՈՅԱԿԱՆ ԵՒ ՏՆՏԵՍԱԿԱՆ ԴԻՐՔԸ

Գ. ՀՈԳԵՒՈՐԱԿԱՆՆԵՐ ԻԲՐԵՒ ՎԱՃԱՌԱԿԱՆ

ՏՓԼԻՍ, Մայիս 28.

Ռուսահայոց մէջ ո՛վ որ ո՛չ մի գործ պիտի չէ, ո՛չ մի բանում չէորը չունի, նա քահանայ է դառնում: Եկեղեցին ամենալաւ չահագործութեան աղբիւրն է, բայց չահագործելու եղանակը չար է, վատ է, սոր է: Մեծ մասամբ քահանաները կարողութեան տէր են և միևնոյն ժամանակ ժլատ: Չը նայած որ նոքա միլոց ունին, բայց մեծ մասամբ հոգ չեն տանում իրենց որդւոց դաստիարակութեան վրայ եւ հէնց այդ է պատճառը, որ քահանայի որդւոյն վրայ նայում են ինչպէս կիսախել մարդոց վրայ:

Երբ Ռուսահայ քահանան բաւականանայ հէնց կամաւոր տուրքերով, նա գործել ապահով կ'լինի, սակայն իրականութիւնը այդպէս չէ: Ահա ինչպէս են փող վաստակում:

Ա. Դ.ԱՆԱՆ — Ահեն մի պատարագին մի քանի անգամ գանձանակի պտիլը սովորական է, բայց կան և քահանաներ, որոնք չափն անցնումեն: Չաքաթալի չրջանի Լազարեան գիւղաքաղաքում մի եկւոր քահանայ չաթաթ երեկոյեան ժամերգութեան երկու անգամ մանեկաւ, մինչդեռ այդ երեկոյեան արգիլուած է, և այս բանից յետոյ արդարացի էր տեղւոյն ծխականը արդիւնաբերող Պ. Գեորգեանի խնամատարութիւնը թէ «քահանան ժողովրդին գրասան տեղ է դնում, բայց այդքան գրասաների մէջ մի ուրիշ գրասա կարող է լինել, որ քացի տալ (տաքով խփել), այսինքն իմացնել որ գանձանակ ման գալու իրաւունք չը կայ»: Սղնախի գիւղերի կառավարիչ քահանան տնէ տուն գանձանակի էր ման գալիս, իսկ տնօրինէքին մի խեղճ ընտանիք, որ Զատիկ օր մի հատ էր եփում և փող չունէր որ տար տնօրինէք քահանային, քահանան ամենայն խղճմտանքով կաթսայից հանել էր միակ հատը և հեռացել ասելով.— «Որ-նածնե՛ր, դրամ չէք կարող տալ, ա՛յ, այս հատը կ'տանիմ»: Շուշում Ղազանչեցւոյ եկեղեցում մի քահանայ տրանից երեք տարի առաջ Զատկի օր գանձանակ հաւաքելիս՝ մտածեցաւ մի տիկնոջ որ նոր էր եկած և առջև պնակ ձեռքին կանգնեց. տիկինը ինչպես երեւում էր, մանր փող չունէր, որովհետև բաւական ժամանակ որոնում էր գրպաններում և յետոյ էլ քաշում, իսկ քահանան կանգնած էր և չէր հեռանում. վերջը ստիպուած մի րուպի տուեց (13 դրչ.) և վրդովուած՝ եկեղեցուց դուրս եկաւ: Սղնախի տիրապետներից մէկը գանձանակ հաւաքելիս, տեսնելով որ մի կին ծակ դրամ տրեւց, առանց կարմրելու դարձաւ. «Մայրիկ, սա ծակ է, պէտք չէ՛ մի ուրիշ տուր»: Մի քանի տեղեր տեսնուած է և ինքս էլ տեսած եմ որ երեք չորս հոգի երեխաներ են ման գալիս, իբր թէ էջմիածնի, Երուսաղէմի անունների տակ փող հաւաքելու, բայց քահանաների գրպանումն է մնում:

Բ. Պաղտքոմ. — Սա Ռուսահայոց մէջ ծանօթ ուռևտրով է լինում. քահանան պահանջում է՝ օրինակ՝ 20 րպէ., տուեցիր, չա՛տ լաւ. չտուեցիր, նա էլ չի պակսի: Երեւանի Ս. Գէորգ Պետրոս եկեղեցում ես ականատես էի թէ ինչպէս ամեն մարդ օրական 3 դրուշ էր տալիս, իսկ գործունեայ մարդիկ աւանց որ և է պարտքի են մնացած:

Օրինակ, 4—5 տարի է ինչ, Ճուղայեան Յարութիւնն քահանայ է, այս րոպէիս մեր գրականութեան մէջ յայտնի է իբրեւ ժողովրդական լեզուով գրող, գիւղի կեանքը նկարագրող, բայց նա չէորհնէ Սրբազան Առաքորդի կամայականութեան, մինչեւ անգամ երեք տարի տանջուեց ու խաչուեց: Ասացէք խնդրեմ, թո՛ղ բացատրէ հոգեւոր իշխանութիւնը թէ ո՞ր ծառայութեան համար Մանուէլեանց քհ. Մանուէլեանցին վարդապետական խաչ տրուեցաւ, արդեօք նրա՞ համար, որ նա առաւ արական ուսումնարանում կրօնից ոչինչ չէ սովորեցնում: Յաւելի է երբ տեսնում ենք որ հոգեւոր իշխանութիւնն իր տուած պարգեւի չարքը վայր է գնում: Այս բոլորից յետոյ հոգեւորականը քաղաքերում է և մէկ էլ ինչ, Տէր բարի վերցրած մի թղթի կտոր, ընկնում է փողոցէ փողոց, մէկին առաջ (օդի) է խաչանում և այնպէս տարածրել տալիս, միւսն ձայն է հրապիրում, երրորդին օրհնում և խօսքով համոզում, և ահա քահանան երեւում է պարգեւով, բայց ո՛ր գործի համար: Երկաթի է այն քահանան որ Ս. Լուսաւորչում տեղւոյն լեզուով ասած, «Տէր ողի» նա պարգեւներ մէկը միւսի հետից կ'տանայ: Ահա մի գեղեցիկ փաստ: 1899 թ. ամառը: 145 տուրագրութեամբ (այսպէս տորագրած էին Սղնախի ամենանշանաւոր անձինք, ինչպէս քաղաքագլխի օգնականը, պետական տահաններում ծառայող Հայ պաշտօնեայք, փաստաբան, ուսուցիչներ, թիւրկ, ուսանողներ են.) մի քողոք գնաց Թիֆլիսի Կոնսիստորիային: Այդ քողոքագրում փաստերով ապացուցուած էր որ այդ Արշակ քհ. Տէր Ստեփանեանցը Հայ եկեղեցականի պատուին անհաւատարիմ է, անպէտք և անխիղճ պաշտօնեայ է, սակայն հոգեւոր իշխանութիւնը լռութիւնով տուեց և նորից հաստատեց գործակալի պաշտօնում: Սրանից յետոյ ինչ կարող ենք ասել, այն որ Առաքնորդը չկամեցաւ իր բարեկամին նեղել, չուզեցաւ կասիեցնել անգին գինուց զրկուել: Ես ինքս տեսիլքի այդ քահանային անչապաղ կատարել եկեղեցական իշխանութեան հրամանը, և երբ նա կամեցաւ մարմնաւոր դատարանի դիմել, իմ ձեռքով ես վճիռ տուի, ապացուցանելով որ ինքը մեղաւոր է, և սպառնալով մարմնաւոր դատարանով հէնց իրեն պատժել տալ: Ա՛ս փաստ է և իմ քողոքը ցայսօր էլ մեր հոգեւոր իշխանութիւնն անհետաքննութեան թողեց: ՀԱՅԿ ՏԷՐ ԱՍՏՈՒԱԾԱՏՐԵԱՆՑ

ՇՈՒՇԱՆԻԿ

Հովտաց չուշաններու լիալիր եղանակին մէջ ենք ահա: Անոնց կաթնագոյր և սպիտակափառ փունջերը կ'ցուցադրուին ծաղկավաճառուհիներու ողորմելի սակառներուն վրայ և փողոցին մէջ կ'տարածեն գլխի պարոյտ և գինովութիւն պատճառող անմահական բոյր: Ծաղուններուն և կանաչ տերեւներուն պլլուած են մաժուններն անառարիւ ուրկէ քաղուած են մինչև գլուխ: Չեմ կրնար տեսնել հովտաց չուշաններն առանց յիշելու Օպէռիվի ծառախիտ թուփերն ուր կ'վխտան, և նոյն ինքն Օպէռիվը,—պզտիկ գիւղ մը Լանկրուական լերին վրայ, ուր ապրեայ երկու տարի,—այն թուռպան-նին երբ պատանութեան խանդավառ երազներ կ'վխտային ուղեղիս մէջ՝ հովտաց չուշաններուն հանգուստատիպ: Գիւղը, որ առաւելն 300 բնակիչ ունի, բոլն դրած էր անտառին ճիշտ մէջտեղը, ապառաժուտ բլրակի մը վրայ, որուն տատրաը կ'գալարէր Օպէռ: Լանկարի ճամբուն վրայ գըտնուած և պտղաւէտ ծառերու թուփի մը տակ կիսովին ծածկուած առաջին տուներէն մին կ'բնակէին այն տանն Մալաքեանները և իրենց Թոռնուհին Մլէչկին: Մերուն Մալաքեանները վաթսունն անցուկ էին, և իրենց Թոռնուհին քսանը նոր մտած էր տակաւին: Հայր ու մայր կորուսած ըլլալով, որ բուհին պահուած ու մեծցուած էր իր նախածնողաց կողէ,—փայտ ծախող նախկին խանութպաններ որք չատ հասկցած բարեկեցութիւնով մը քաշուած էին գործէ: Մլէչկին կ'դարմաներ երկու ծերուհիները, տունը տեղը կ'նայէր եւ ժամանակ ալ կ'ունենար անտառին մէջ թափառելու, որուն համար ժամեաւոր սէր մ'ունէր: Իր մեծագոյն զբօսանքն այս անձանօթ գիւղին մէջ—ուր այնքան քիչ են զբօսանքները—, էր անտառին մէջ վազվզտել ամէն եղանակին, յարտերութիւնն հասատել ածխագործներու և փայտահատներու հետ, ամէն օր նոր գեղեցկութիւն մը գտնել և առատ հունձք բերել անոնցմէ,—Ապրիլին՝ սունկեր և լօսատունկեր, Յունիսին՝ ելակներ, Սեպտեմբերին՝ վայրի արքայամօր (դմռոլա) և հոյն (ֆրեզիէ): Երբեք ձեռնունայն չէր դառնար: Նոյն իսկ ձմեռուան տասը ամիսներուն, տուն կ'բերէր ժանտափուշի ոստեր և ժայռափրի (դաշտ ալջեր) խուրձեր, որոց պլալրիքն և ճիւղերն հատապտուղներ Մննդեան ժամ զուարթօրէն կ'զարդարէին տուները: Մլէչկին ունէր անկախ նկարագիր մը, զարարի բնաւորութիւն մը, եռանդ մը և վայրենի չնորհ մը որ հրապուրիչ կ'ընէին զինքը: Սիրուն աղջիկ մ'էր, ճկուն, բարեկազմ, գանգուր առատ ու խարտեաշ մազերով, կանաչագոյն եւ փոփոխուն աչքերով: Մորթին կաթնաթոյր ճերմակութեան և հովտաց չուշաններու մասին ցոյց արուած բուռն նախասիրութեան պատճառաւ, գեղացիները Շուշանիկ անուանը տուած էին անոր:

* * * Տան հոգերն եւ անտառին մէջ անվեզ թափառումներու հրճուանքը մինչեւ քառասնորդ տարին բաւական եղան զբաղեցնելու Շուշանիկին միտքն եւ իր մենաւորութիւնը մոռցնել տալու: Սակայն եկաւ օր մը ուր կեանքը քիչ մը պարապ երեւցաւ իրեն եւ ուրիշ հոգեր սկսեցան սրտին մէջ: Գարնան օր մ'էր երբ բովանդակ անտառը կարծես սիրատարփ չունչով մը կ'զգեստուրէր, Բոյներով ուռիի թաւուտները, ծաղկազարդ ուղիներն եւ ոսխականերու սիրաթոյր հառաչանքները Շուշանիկը մոռնցին այնպիսի խռովքի մը զոր տակաւին զգացած չէր անիկա: Իրիկունը կ'տեսնէր փայտահատներուն ազարակապաններուն աղջիկներն որք մանչերու հետ պտոյտ կ'ընէին: Երբեմն ներկայ կ'գտնուէր անոնցմէ միոյն տարեվերջին եւ ակամայ կ'հարցնէր իւրովի թէ կարգն իրեն պիտի չգա՞ր երբեք: Միայն, կ'զգար թէ, իբր զաղջկնի, չէր կրնար ժամանակ գեղացիի մը հետ: Արդ, Օպէռիվի այս մեծաւոր վայրին մէջ, զաղջկնի մանչ մը գտնել անկարելի էր: Նօտարն ամուսնացած էր եւ հարկահաւաքը ծեր ու տգեղ էր: Հարկ պիտի ըլլար սլլոր փնտռել, ժամակատ գաւառին մէջ կամ քաղաքը, եւ թարեմեան Մալաքեր, ինչպես նաեւ կինը, ամենեւին հոգ չէին ըներ որ իրենց Թոռն ամուսնանալու տարիքն հասած էր: Իրր տղայ կ'նկատէին միշտ: Շուշանիկ կ'մնաւէր գիրենք: Հաճոյք կ'զգայի՝ անկէ եւ երկանիկ էին: Ասկէ անձնասիրաբար եզրակացուցին որ ան ալ գոհ ըլլալու էր իրենց ընկերակցութենէն: Արդ, Մարիամ առաւօտ մը, Շուշանիկ մեղմօրէն կ'քաշէր: Տըղաքներ տեսնելուն պէս, Շուշանիկ խոհուն երեւցած մը կ'ունէր եւ զանոնք կ'դիտէր մեծամտութեամբ խառն հաճոյքով մը: Կ'նախանձէր ածխագործին կնոջ: Արդ, մինչ այսպէս կ'դիտէր մանկիկները, քայլերու ազմուկ մը լսեց եւ ետին գառնալով տեսաւ երեսնամեայ անտառապահ մը, առնական գեղեցկութեամբ փղփղուն եւ սեւ ու գանգուր մօրուքով: Փեղկեն Շուշանիկը կ'դիտէր հետզհետէ: Աղջիկը ճանչցաւ զայն, երկու երեք անգամ հանդիպած ըլլալով անտառին մէջ: Մ. Մխիթէրէն էր, Վիվէի անտառապահը, որ գործի պատճառաւ Օպէռիվ կ'երթար: Առաւօտութիւն խնդրեց Շուշանիկէն՝ մինչեւ գիւղ ընկերանալ իրեն: Ճամբան խօսակցեցան և Շուշանիկ տեսաւ որ անտառապահն ո՛չ միայն գեղեցիկ էր, այլ լուրջ, ուշիմ և համակրելի երիտասարդ մ'էր: Միւնդրէլ ալ իր կողմէ զարմացաւ մեծ գիւղի մէջ մեծցած այս աղջկան վրայ գտնելով ա՛յքան չնորհ և ա՛յքան լուսն աչք անտառի համար: Իրարմէ բաժնուած ատեն, բաներեակ եղած էին արդէն և այքան չատ բաժնուելնուն վրայ կ'նայէին: Չեմ գիտեր ինչպէս եղաւ, բայց երկու օր ետքը, Նորէն հանդիպեցան իրարու Վիվէի նոյն ճամբուն վրայ և տակաւ սովորութիւն ըրին չաթաթին 2—3 անգամ անտառին մէջ միասին պտտիլ քանի մը ժամ: Երբ երեսնամեայ երիտասարդ մը և քսանամեայ Օրիորդ մը անտառին մէջ պտոյտ կ'կատարեն և գլուխ գլխի կ'տեսակցին, աչքն ալ կուգայ կ'միանայ անոնց: Ամիսէ մը, երկու քն ալ սիրահարած էին: Տակաւին չէին խոստովաներ իրարու, բայց իրենց աչքերն արդէն չատ բաներ կ'պատմէին: Վերդովալի լռութիւնները, որք երբեմն կ'ընդհատէին իրենց խօսակցութիւնը, այդ օերը կ'բարբառէին աւելի պերճախօս չէշտերով:

* * * Առաջին անգամ խօսեցաւ Մլէչկէ: Պարկեշտ երիտասարդ մ'էր և չէր ուզեր որ Մլէչկինի անունը վտանգուի իրենց պատմութեան պատճառաւ որք դիտուած և խօսակցութեան նիւթ եղած էին: Ուշլիսի իրի կուն մը, երբ անտառէն կ'դառնային, երիտասարդն ըսաւ.

—Ձեզի տալիք լուր մ'ունիմ, Օրիո՛րդ Շուշանիկ:

Աղջիկը ցնցուեցաւ և իր պայծառ աչքերն անտառապահին սեւ աչքերը հարցքննեցին անձկագին:—կարծեմ թէ, չարունակեց Մլէչկէ, պաշտօնի փոփոխութիւն պիտի ունենամ և գալ ապրիլ պիտի մեկնիմ Վիվէէ:

Աղջկան չրթունները սարսռացին եւ պայծառ աչքերը թրջեցան:—Շուշանիկ, աւելցուց երիտասարդը քիչ մը խեղդուկ ձայնով, ինչի՞ մտիկ ըրիր: կ'սիրեմ ձեզ, եւ մեկնելէ առաջ բան մը պիտի հարցնեմ ձեզի: կ'ուզէ՞ք կինս ըլլալ:

Իբր պատասխան, Շուշանիկ երկու ձեռքերը գրաւ անտառապահին ձեռքերուն մէջ:—Օ՛հ, կրնաք սպասել, ըսաւ: Չիս իրէ կին ընտրելուդ համար չատ նպարտ և չատ ուրախ եմ: Միայն թէ մեծ հօրս և մեծ մօրս խորհուրդ հարցնելու է:

=Բնականաբար: Վաղը, կէս օրէն ետքը, տունէն դուրս մի՛ ելնէք: Ձեր ձեռքը պիտի խնդրեմ Տէր և Տիկին Մալաքէէ:

Հետեւեալ օրը, որդնալ ժամուն, Միւնդրէլ պղտատ ծառերու մէջ կորսուած տան դուռը զարկաւ և ծերունի Մալաքէներուն ներկայանալով յայտնեց թէ իրենց Թոռնուհին կ'սիրէ և կը փափաքի անոր հետ ամուսնանալ, նոր պաշտօնատեղին երթալէ առաջ: Եթէ չանին իր տունիքին վրայ կամ գեատկին ողղէր գնանալարիը, բարի առաւօտներն այսքան արտաբերէ պիտի չըլլային:—Մլէչկինէն բաժնե՛լ մեզ: Անկարելի է, կակազեց բարեմտին Մալաքէէ:

=Պզտիկ է տակաւին, աւելցուց ծերունի կինը: եթէ կարենայիք 5—6 տարի հանբերել...:

—Չեմ կրնար, Տիկի՛ն: կ'փափաքիմ որ ամուսնութիւնս կատարուի մեկնելէս առաջ: Պատճառներ ունիմ կարծելու թէ Օր. Մլէչկին ալ համակարծիք է ինծի:

=Մլէչկին այնքան կ'սիրէ մեզ որ մտքէն չանցներ երեսի վրայ ձգել մեզ, յայտարարեց Մալաքէէ: Ձեր առաջարկը պատուաբեր է, բայց կանխատես է:

—Տեսնենք ձեր Թոռնուհին ինչ կ'ըսէ, տարցուց Միւնդրէլ ամբօրէն:

=Մլէչկին այնքան կ'յարգէ ու կը սիրէ մեզ որ մտքէն չանցներ անհնազանդ գտնուիլ: Մնաց որ, ձեր առաջարկը պիտի հաղորդեմ իրեն և ինք անձամբ պիտի պատասխանէ ձեզ: Ծառայ եմ, Միւնդրէ:

Երբ անտառապահը մեկնեցաւ, Մալաքէենք կանչեցին Շուշանիկը, որ իր սենեակն ապատանած էր և վազեց եկաւ սրտատրոփ: Մեծ հայրը ղջային գրգռութեան մը մատնուած էր: Մեծ մայրն ալ արցունք կ'թափէր:—Ուրեմն մեզ երեսի վրայ պիտի ձգես և օտարականի մը եաւէն պիտի երթաս, ըսաւ ծերունին Մալաքէէ: եթէ մեր մահը կ'ուզես, ամուսնացի՛ր այդ երիտասարդին հետ:

=Եթէ ատանկ բան մ'ընես, աւելցուց Տիկին Մալաքէէ, քեզի համար մեր ըրած զոհողութիւններն ուրացած պիտի ըլլաս:

—Կ'սիրե՞ս այդ անտառապահը:

=Այ՛, մեծ հարիկ, կ'սիրեմ, խոստովանեցաւ Շուշանիկ:

—Մէդ տարիքդ մէջ: Այ՛ծի է, պոռաց մեծ մայրիկը: Վատթարացո՛ւմ է:

=Գէթ ապասէ որ մեռնինք, ըսաւ բարեմտին Մալաքէէ: Հոգ մի՛ ըներ, շատ չես սպասեր:

Իրենց աղջիկը մինչև իրիկուն տեսեցին: Ա՛յսչափ չուարած, այլայլած և իրենց կոյր եասիրութեան մէջ այ՛սչափ մխրճուած տեսնելով, Շուշանիկ արգահատեցաւ: կ'սիրէր զանոնք և կ'տեսնակայէր թէ ինք անհրաժեշտ էր անոնց և թէ առանց իրեն պիտի չկրնային ապրիլ: Դիշեր մը մինչև լոյս իր նորափթիթ սիրոյն վրայ պատասխանել կաբը, Շուշանիկ սա պատասխանը գրելու տխուր քաղաքականն ունեցաւ. «Մլէչկէ Մլէչկէ.—Ձեն ուզեր որ բաժնուիմ իրենց քովէն: Հա-

ՏԻԿԻՆ ՀԱՆՐԻ ԿՐԷՎԻԼ

ԴՐԱԿԱՆ ԹՐԻԹՕՆ "ԲԻՒԶԱՆԴԻՈՆ,,Ի (76) ՌՈՒՍԱԿԱՆ ԿԵԱՆՔԷ ԱՌՈՒՈՒԱԾ

ԿՈՎԿԱՍԻՑ ԴԱՇՆԱԿԱՀԱՐԸ

ԻԶ.

=Ե՛ս այնպէս պահանջած էի, ըսաւ Մար՝ Իվանեան:

—Բայց ի՛նչ հաւանելու չէր: եթէ մնացած ըլլար ողորմելի մէկը, դաշնակի խեղճուկրակ ուսուցիչ մը, որ մաշած զգեստով և ծակած կօշիկներով տուներ դաս տալու կ'երթայ, եթէ աշխատէր, եթէ տաղանդ ունենար, պիտի ըսէի ձեզ. «—Հակառակ տարիքի և հարստութեան տարբերութեան, կրնաք ամուսնանալ անոր հետ, վասն զի պատիւ պիտի բերէ ձեզ»: Բայց հիմա կ'ըսեմ. «—Մի՛ ամուսնացած Արտիանի հետ, վասն զի ամօթահար պիտի ընէ ձեզ»:

Կոմսուհին ձեռքերը գալարեց լացագին:—կ'սիրե՛մ, ըսաւ յուսահատ չէչտով մը: կ'սիրե՛մ: Ուզածը պիտի ընէ զիս: Թո՛ղ միայն պզտիկ մասը չարժէ զիս կանչելու համար, և ես մինչև աշխարհի ծայրն անոր հետևէն պիտի երթամ: Բանս որոշուած է, Աննէդ: Ձակատագիրն ինձմէ աւելի զօրաւոր է: կ'սիրե՛մ: Ա՛հ, անիկա չէ իմ Ֆիւէլքաս: Ե՛ս եմ անոր չունը:

Դլուխը ձեռքերուն մէջ առած, ինկաւ բազմոցին վրայ, հեծկլտալով անվերջ: Աննէդ անոր քով նստաւ, և ջանաց հանդարտեցնել:—Ան ատեն, թո՛ղ Աստուծոյ կամքն ըլլայ, ըսաւ: եթէ գործն այդ տեղ եկած է, Մար՝ Իվանեա, մէկ բան միայն կ'մնայ մեզ ընել: Աղաչել Աստուծոյ որ փորձութիւնը մեզմէ: Մինչ ձեր քովը պիտի գանէք զիս, երբ պէտք ունենաք: Հիւանդները, զոր կ'ուզեմ խնամել, ձենէ նուազ արգահատելի են: Հանդարտեցէ՛ք, խեղճ Մար՝ Իվանեա: Մի՛ լաք այդպէս: Սիրտս կտոր կտոր կ'ընէք: Ետքի պահեցէք ձեր արցունքները: Ատեն պիտի գայ որ նոյն իսկ այսօրուան պէս լիասիրտ արտասուելու սիրտանքը պիտի չունենաք:

=Ա՛յդպէս երջանկութիւն կ'մաղթէք լինել, ըսաւ Կոմսուհին յանդիմանական չէչտով մը:

—Ի բոլոր սրտէ երջանկութիւն կը մաղթեմ ձեզ, պատասխանեց Աննէդ: Բայց երջանկութիւն չի գտնուիր այն ճամբուն մէջ զոր ընտրեցիք: կ'սիրեմ ձեզ, խե՛ղճ Մար՝ Իվանեա, և մինչև վերջին օրը պիտի սիրեմ:

Փայփայեց, սիրտ առաւ և վերջապես չորցուց արցունքները: Բայց կոմսուհին սրտէն ընդունած էր վէրք մը ուրկէ կաթիլ կաթիլ կ'քամուէր իր խեղճ երջանկութիւնը, այսուհետև թոռնատոր:

Իէ.

Հազիւ ժամանակ ունեցած էին այս յուզումներէն սթափելու, երբ Մլէչկի յուզուելու ուրիշ պատճառներ հայթայթեց իրենց: Մլէչկի փայլուն իմացականութեամբ և պատուական սրտով օժտուած տղայ մ'էր, բայց չէր սիրեր Արտիանը: Անոր խենդութիւններուն ցուցակը բռնելն հաճոյալի ժամանց մը կ'եւրար իրեն, մանաւանդ որ նմանօրինակ զգացում մալ կ'գուշակէր յանձին Աննէդի: Ուստի, չատ զարմացաւ սովորականին պէս հակակարծիք չգտնելուն համար զայն, երբ եկաւ պատմեց այն գայթակղելի լուրերն որոց ականատես եղած էր Ուիլսըն, որ առաւելն 300 բնակիչ ունի, բոլն դրած էր անտառին ճիշտ մէջտեղը, ապառաժուտ բլրակի մը վրայ, որուն տատրաը կ'գալարէր Օպէռ: Լանկարի ճամբուն վրայ գըտնուած և պտղաւէտ ծառերու թուփի մը տակ կիսովին ծածկուած առաջին տուներէն մին կ'բնակէին այն տանն Մալաքեանները և իրենց Թոռնուհին Մլէչկին: Մերուն Մալաքեանները վաթսունն անցուկ էին, և իրենց Թոռնուհին քսանը նոր մտած էր տակաւին: Հայր ու մայր կորուսած ըլլալով, որ բուհին պահուած ու մեծցուած էր իր նախածնողաց կողէ,—փայտ ծախող նախկին խանութպաններ որք չատ հասկցած բարեկեցութիւնով մը քաշուած էին գործէ: Մլէչկին կ'դարմաներ երկու ծերուհիները, տունը տեղը կ'նայէր եւ ժամանակ ալ կ'ունենար անտառին մէջ թափառելու, որուն համար ժամեաւոր սէր մ'ունէր: Իր մեծագոյն զբօսանքն այս անձանօթ գիւղին մէջ—ուր այնքան քիչ են զբօսանքները—, էր անտառին մէջ վազվզտել ամէն եղանակին, յարտերութիւնն հասատել ածխագործներու և փայտահատներու հետ, ամէն օր նոր գեղեցկութիւն մը գտնել և առատ հունձք բերել անոնցմէ,—Ապրիլին՝ սունկեր և լօսատունկեր, Յունիսին՝ ելակներ, Սեպտեմբերին՝ վայրի արքայամօր (դմռոլա) և հոյն (ֆրեզիէ): Երբեք ձեռնունայն չէր դառնար: Նոյն իսկ ձմեռուան տասը ամիսներուն, տուն կ'բերէր ժանտափուշի ոստեր և ժայռափրի (դաշտ ալջեր) խուրձեր, որոց պլալրիքն և ճիւղերն հատապտուղներ Մննդեան ժամ զուարթօրէն կ'զարդարէին տուները: Մլէչկին ունէր անկախ նկարագիր մը, զարարի բնաւորութիւն մը, եռանդ մը և վայրենի չնորհ մը որ հրապուրիչ կ'ընէին զինքը: Սիրուն աղջիկ մ'էր, ճկուն, բարեկազմ, գանգուր առատ ու խարտեաշ մազերով, կանաչագոյն եւ փոփոխուն աչքերով: Մորթին կաթնաթոյր ճերմակութեան և հովտաց չուշաններու մասին ցոյց արուած բուռն նախասիրութեան պատճառաւ, գեղացիները Շուշանիկ անուանը տուած էին անոր:

* * * Տան հոգերն եւ անտառին մէջ անվեզ թափառումներու հրճուանքը մինչեւ քառասնորդ տարին բաւական եղան զբաղեցնելու Շուշանիկին միտքն եւ իր մենաւորութիւնը մոռցնել տալու: Սակայն եկաւ օր մը ուր կեանքը քիչ մը պարապ երեւցաւ իրեն եւ ուրիշ հոգեր սկսեցան սրտին մէջ: Գարնան օր մ'էր երբ բովանդակ անտառը կարծես սիրատարփ չունչով մը կ'զգեստուրէր, Բոյներով ուռիի թաւուտները, ծաղկազարդ ուղիներն եւ սոխականերու սիրաթոյր հառաչանքները Շուշանիկը մոռնցին այնպիսի խռովքի մը զոր տակաւին զգացած չէր անիկա: Իրիկունը կ'տեսնէր փայտահատներուն ազարակապաններուն աղջիկներն որք մանչերու հետ պտոյտ կ'ընէին: Երբեմն ներկայ կ'գտնուէր անոնցմէ միոյն տարեվերջին եւ ակամայ կ'հարցնէր իւրովի թէ կարգն իրեն պիտի չգա՞ր երբեք: Միայն, կ'զգար թէ, իբր զաղջկնի, չէր կրնար ժամանակ գեղացիի մը հետ: Արդ, Օպէռիվի այս մեծաւոր վայրին մէջ, զաղջկնի մանչ մը գտնել անկարելի էր: Նօտարն ամուսնացած էր եւ հարկահաւաքը ծեր ու տգեղ էր: Հարկ պիտի ըլլար սլլոր փնտռել, ժամակատ գաւառին մէջ կամ քաղաքը, եւ թարեմեան Մալաքէր, ինչպես նաեւ կինը, ամենեւին հոգ չէին ըներ որ իրենց Թոռն ամուսնանալու տարիքն հասած էր: Իրր տղայ կ'նկատէին միշտ: Շուշանիկ կ'մնաւէր գիրենք: Հաճոյք կ'զգայի՝ անկէ եւ երկանիկ էին: Ասկէ անձնասիրաբար եզրակացուցին որ ան ալ գոհ ըլլալու էր իրենց ընկերակցութենէն: Արդ, Մարիամ առաւօտ մը, Շուշանիկ մեղմօրէն կ'քաշէր: Տըղաքներ տեսնելուն պէս, Շուշանիկի խոհուն երեւցած մը կ'ունէր եւ զանոնք կ'դիտէր մեծամտութեամբ խառն հաճոյքով մը: կ'նախանձէր ածխագործին կնոջ: Արդ, մինչ այսպէս կ'դիտէր մանկիկները, քայլերու ազմուկ մը լսեց եւ ետին գառնալով տեսաւ երեսնամեայ անտառապահ մը, առնական գեղեցկութեամբ փղփղուն եւ սեւ ու գանգուր մօրուքով: Փեղկեն Շուշանիկը կ'դիտէր հետզհետէ: Աղջիկը ճանչցաւ զայն, երկու երեք անգամ հանդիպած ըլլալով անտառին մէջ: Մ. Մխիթէրէն էր, Վիվէի անտառապահը, որ գործի պատճառաւ Օպէռիվ կ'երթար: Առաւօտութիւն խնդրեց Շուշանիկէն՝ մինչեւ գիւղ ընկերանալ իրեն: Ճամբան խօսակցեցան և Շուշանիկ տեսաւ որ անտառապահն ո՛չ միայն գեղեցիկ էր, այլ լուրջ, ուշիմ և համակրելի երիտասարդ մ'էր: Միւնդրէլ ալ իր կողմէ զարմացաւ մեծ գիւղի մէջ մեծցած այս աղջկան վրայ գտնելով ա՛յքան չնորհ և ա՛յքան լուսն աչք անտառի համար: Իրարմէ բաժնուած ատեն, բաներեակ եղած էին արդէն և այքան չատ բաժնուելնուն վրայ կ'նայէին: Չեմ գիտեր ինչպէս եղաւ, բայց երկու օր ետքը, Նորէն հանդիպեցան իրարու Վիվէի նոյն ճամբուն վրայ և տակաւ սովորութիւն ըրին չաթաթին 2—3 անգամ անտառին մէջ միասին պտտիլ քանի մը ժամ: Երբ երեսնամեայ երիտասարդ մը և քսանամեայ Օրիորդ մը անտառին մէջ պտոյտ կ'կատարեն և գլուխ գլխի կ'տեսակցին, աչքն ալ կուգայ կ'միանայ անոնց: Ամիսէ մը, երկու քն ալ սիրահարած էին: Տակաւին չէին խոստովաներ իրարու, բայց իրենց աչքերն արդէն չատ բաներ կ'պատմէին: Վերդովալի լռութիւնները, որք երբեմն կ'ընդհատէին իրենց խօսակցութիւնը, այդ օերը կ'բարբառէին աւելի պերճախօս չէշտերով:

* * * Առաջին անգամ խօսեցաւ Մլէչկէ: Պարկեշտ երիտասարդ մ'էր և չէր ուզեր որ Մլէչկինի անունը վտանգուի իրենց պատմութեան պատճառաւ որք դիտուած և խօսակցութեան նիւթ եղած էին: Ուշլիսի իրի կուն մը, երբ անտառէն կ'դառնային, երիտասարդն ըսաւ.

—Ձեզի տալիք լուր մ'ունիմ, Օրիո՛րդ Շուշանիկ:

Աղջիկը ցնցուեցաւ և իր պայծառ աչքերն անտառապահին սեւ աչքերը հարցքննեցին անձկագին:—կարծեմ թէ, չարունակեց Մլէչկէ, պաշտօնի փոփոխութիւն պիտի ունենամ և գալ ապրիլ պիտի մեկնիմ Վիվէէ:

Աղջկան չրթունները սարսռացին եւ պայծառ աչքերը թրջեցան:—Շուշանիկ, աւելցուց երիտասարդը քիչ մը խեղդուկ ձայնով, ինչի՞ մտիկ ըրիր: կ'սիրեմ ձեզ,

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՆՇԱՆԱՎՈՐ ԴԵՄՔԵՐԸ

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ԳՐԱԿԱՆՈՒԹՅԱՆ ՀՈՒՇԱՐԱՆ

ՎԱՀԱՆ ՏԵՐՏԵՐՅԱՆ

Հայկական գրականության մեջ հազվագյուտ երևույթ է ինքնակենսագրությունը։ Ինքնակենսագրություն գրելու համար հարկավոր է ոչ միայն ինքնաքննադատական ոգի, այլև ինքնատիրապետում, ինքնազսպվածություն, որպեսզի հեղինակը չսկսի ինքնագովասանքի, ինքնաարդարացման ճանապարհով գնալ։ Ինքնակենսագրությունը պահանջում է նաև ինքնամոռացություն, որպեսզի հեղինակը չսկսի իր անձնական կյանքի մանրամասները ներկայացնել ընթերցողին։ Ինքնակենսագրությունը պահանջում է նաև ինքնամոռացություն, որպեսզի հեղինակը չսկսի իր անձնական կյանքի մանրամասները ներկայացնել ընթերցողին։

ՀԱՅԿԱԿԱՆ ՀԱՐՑԵՐ

ԱՒԱՇՅԱՆ ԳԱՒՈՒՏ

ԳԻՒՂԱՏՆՏԵՍ ԵՒ ՏՈՒՆԱՏԻՐ

ՀԱՀԲ Բ.—ՀԻՄՆԻ ԹԻՒ 2ԱՇՀՈՒ ՀԱՇՒԸ ԱՒ.

—Ինծո՞ւ համար չուրախանաս, որ ես պատուոյ հասայ եւ իմ ընտանիքս ալ պատուի մէջ պիտի ապրի։

—Ուրախ եմ, բայց ինծի համար ոչ մեծութիւն կայ եւ ոչ ալ պատիւ։ Ես կ՚ուզեմ որ դուն ինծի համար միայն մնաս։ Ես ինծի համար ոչ մեծութիւն կ՚ուզեմ եւ ոչ ալ պատիւ։ Ես կ՚ուզեմ որ դուն ինծի համար միայն մնաս։

—Ես ալ կ՚ուզեմ որ դուն ինծի համար միայն մնաս։ Ես ալ